

УДК 338.43:638

СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ БДЖІЛЬНИЦТВА В УКРАЇНІ

Сухаренко О.І., к.с.г.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Summary: The existing literature data on the current state and problems of the development of the beekeeping industry are summarized. The need to increase the production of beekeeping products, to establish legal relations between beekeepers and land users, as well as to solve the problem of selling products is underlined.

Key words: development, branch of beekeeping, problems.

Історично бджільництво в Україні було важливим промислом.

Постановка проблеми. Галузь бджільництва України є важливою складовою економіки держави, що визначає обсяги, пропозиції та вартість основних видів продовольства для населення країни. Бджільництво є базою та джерелом сталого розвитку для ряду галузей, зокрема, галузі рослинництва, фармацевтичної, харчової та інших.

Бджільництво має запилювально-медовий напрям, що забезпечує виробництво продукції та використання бджіл в якості запилювачів ентомофільних сільськогосподарських рослин. Близько 90 % пасік знаходяться у приватній власності. При цьому за організаційною формою господарювання бджільництво є найближчим до фермерства.

Виклад основного матеріалу. Виробничий фонд галузі налічує 400 тисяч бджолярів та близько 3 млн. бджолосімей, а валове річне виробництво меду перевищує 70 тисяч тонн, що ставить Україну на перше місце в Європі та на четверте в світі за цим показником – після Китаю, Індії та Аргентини.

Важливим для економіки галузі є виробництво додаткових продуктів бджільництва – прополісу, квіткового пилку, маточного молочка, трутневого гомогенату, бджолоїної отрути, які є сировиною для харчової та фармацевтичної галузей.

Згідно з Планом породного районування в Україні розводять три породи бджіл: українську степову, карпатську та поліську (популяцію середньоросійських бджіл). Цілеспрямована селекційна робота в бджільництві є важливим резервом підвищення продуктивності пасік.

Запилення бджолами посівів і насаджень сільськогосподарських культур сприяє підвищенню врожайності їх. Зростає значення бджіл і як живого індикатора навколишнього середовища. Природно-кліматичні умови та кормова база України сприяють одержанню високоякісних продуктів бджільництва. Запилення всіх ентомофільних сільськогосподарських рослин являється важливим фактором підвищення їх урожайності. Це біологічний фактор, що діє без втручання людини і тому його значення часто недооцінюють. Бджолозапилення сприяє підвищенню врожайності сільськогосподарських культур на 30–60% і навіть вище, в залежності від виду рослин та умов запилення. Крім того підвищується

якість плодів на насіння, збільшується їх натуральна вага. Зокрема підвищення врожайності сільськогосподарських культур при запиленні квіток бджолами в середньому становить: ріпаку – 25–30%, соняшнику – 40, гречки – 41, червоної конюшини – 75, люцерни – 50, баштанних – 60, плодових – 65, гірчиці – 35–61%. Слід відмітити, що насіння люцерни практично неможливо одержати без повноцінного запилення. Дослідженнями встановлено, що насіння ентомофільних культур, одержане при запиленні медоносними бджолами, має підвищені господарсько корисні якості. Так, у насіння гречки плівчастість зменшується на 2,4 %, збільшується кількість сирого протеїну на 0,4%, а енергія проростання – на 17%. В озимого ріпаку при запиленні енергія проростання збільшується на 11–12%, схожість – на 16–20%, наявність жирів – на 4–5%. При перехресному запиленні збільшується вага яблук на 26%, зав'язуваність плодів – в 5,5 рази, а збереженість зав'язі – на 3,3% порівняно з їх самозапиленням. Виходячи з вищесказаного та досвіду зарубіжних країн, бджолозапилення повинно бути узаконеним агрономічним прийомом технології вирощування ентомофільних сільськогосподарських культур.

Основними проблемами галузі бджільництва України є:

- відсутність ефективної державної фінансової підтримки галузі;
- низька технологічна культура виробництва продукції, її переробки, та фасування відсутність промислових технологій;
- зменшення масштабів посівів ентомофільних сільськогосподарських рослин та недостатнє використання бджолозапилення;
- погіршення екологічного стану оточуючого природного середовища та порушення технологічних вимог щодо обробітку ентомофільних сільськогосподарських рослин пестицидами та отрутохімікатами і як наслідок – масові отруєння бджіл;
- недостатнє ветеринарне забезпечення і як наслідок неконтрольоване поширення хвороб бджіл;
- відсутність гармонізованого масиву законодавства щодо виробництва та якості продукції галузі і як наслідок складнощі в реалізації експортного потенціалу галузі.

Шляхи сприяння розвитку галузі:

Удосконалення державної підтримки щодо розвитку промислових пасік та виробництва якісної продукції на експорт:

- виділення державних дотацій повинно здійснюватись для пасік, що мають 10-20 і більше бджолиних сімей;
- сума коштів повинна бути диференційованою залежно від рівня виробництва товарного меду: від 3 до 5 т – 20% доплат, від 5 до 10 т – 25%, від 10 до 20 т – 40%, більше 20 т – 50%;
- кошти на розвиток бджолярських кооперативів повинні сплачувати експортери в розмірі 5-10% від отриманих коштів в результаті експорту.

Необхідно також законодавчо закріпити методику розрахунку орендної плати за бджолозапилення.

– ефективне бджолозапилення передбачає: створення умов для раціонального використання посівів ентомофільних сільськогосподарських рослин для їх запилення бджолами; формування щорічної інформаційної загальнодержавної бази даних щодо площ посівів ентомофільних сільськогосподарських рослин, їх сортів, нектаро- та пилюкопродуктивності, а також наявності пасік медо-во-запилювального та запилювального напрямів; сприяння в укладанні договорів між власниками посівів ентомофільних сільськогосподарських рослин та пасічниками.

Підвищення рівня селекційно-племінної роботи:

- збереження генофонду районованих порід бджіл – української степової, карпатської та поліської;
- організація заказників для збереження генофонду та репродукторів чистопородних маток та бджіл;
- поліпшення племінних якостей бджолиних сімей відповідно до конкретних кліматичних умов та з урахуванням кормової бази;
- виведення нових типів та ліній бджіл, які виділяються комплексом господарсько-корисних ознак і властивостей.

Профілактика захворювань бджіл та забезпечення якості продукції:

- розробка та впровадження ефективних лікувально-профілактичних препаратів на основі органічної сировини;
- здійснення моніторингу забруднення продуктів бджільництва антибіотиками та іншими речовинами.

Забезпечення дотримання технологій обробітку ентомофільних культур пестицидами та отрутохімікатами для уникнення отруєнь бджіл:

- вдосконалення юридичної відповідальності за порушення технологій обробітку ентомофільних культур пестицидами та отрутохімікатами;
- здійснення інформативно-попереджувальних заходів;
- вдосконалення діяльності громадських організацій з бджільництва.

Висновки. Оцінка сучасного стану галузі бджільництва України свідчить, що країна входить до п'ятірки головних виробників меду за валовим обсягом виробництва та споживанням цього продукту на душу населення. Зважаючи на посилення інтеграційних процесів і міжнародної конкуренції, Україна виходить на світові ринки бджільництва та потенційно може стати однією з головних експортоорієнтованих галузей нашої країни. У результаті виробництва високоякісної продукції і за умов створення відповідного рівня сертифікації, галузь бджільництва України може гідно конкурувати на міжнародних ринках.